

ความคิดเห็นของคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กพม.)

คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กพม.) เป็นตัวจักรสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ฉะนั้น การเลือกตั้ง กพม. จึงมีความสำคัญอยู่มากในอันที่จะสรรหามุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าเป็น กพม.

กพม. เป็นผู้นำท้องถิ่นแบบทางการ เช่นเดียวกับคณะกรรมการพัฒนาตำบล(กตค.) ซึ่งประกอบด้วยผู้มีตำแหน่งต่อไปนี้ กำนันท้องถิ่น เป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล แพทย์ประจำตำบล และรองประธาน กพม. ทุกหมู่บ้าน ส่วน กพม. เป็นผู้อาศัยในหมู่บ้านนั้น และเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา เพื่อเป็นผู้ดำเนินการ บริหารและบริการ เกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ

องค์ประกอบของ กพม.

ตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล พ.ศ. 2508¹ กำหนดให้ในเขตพัฒนาชุมชนมีกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กพม.) 1 คณะทุกหมู่บ้าน จำนวนอย่างน้อย 5 คน อย่างมากไม่เกิน 9 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน โดยตำแหน่ง ส่วนกรรมการคนอื่น ๆ เป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งทุกคน ในกลุ่มกรรมการที่ราษฎรเลือกตั้งนี้ ราษฎรจะเลือกจากครูที่ทำการสอนในหมู่บ้านนั้น และผู้นำท้องถิ่นอื่น ๆ ในหมู่บ้านร่วมกับกรรมการ โดยตำแหน่ง คือกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านแล้วต้องมีจำนวน 5-9 คน กพม. แต่ละชุดจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี

¹ กรรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ผู้นำท้องถิ่นประเภทคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล (พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, 2513), น. 10-25.

ประธาน รองประธาน และเลขานุการ กทม.

ในคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านหนึ่งคณะจะมีกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานโดย
ตำแหน่ง ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล พ.ศ.
2508

รองประธาน กทม. จะต้องมียุติตำแหน่งเป็นกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และได้รับการ
พิจารณาเลือกจากที่ประชุม กทม. รองประธานจะอยู่ในตำแหน่งตลอดเวลา 5 ปี ตามวาระ
การอยู่ในตำแหน่งของ กทม. หรือที่ประชุม กทม. จะพิจารณาเลือกตั้งผู้เป็นรองประธานแต่ละ
ปีก็ได้ ทั้งนี้ ให้ตกลงกันให้เป็นที่แน่นอนในการประชุมครั้งแรกที่ได้เริ่มปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง
ของคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน

เลขานุการคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านมีจำนวน 1 คน หรือในกรณีที่มีงานมากอาจ
มีผู้ช่วยเลขานุการได้อีก 1 คน เลขานุการ กทม. จะเลือกตั้งจากผู้เป็น กทม. หรือจาก
บุคคลภายนอกก็ได้ ทั้งนี้ ให้เป็นหน้าที่ของ กทม. ที่จะประชุมพิจารณาเลือกตั้ง เลขานุการ
กทม. จะอยู่ในตำแหน่งทั้ง 5 ปี หรืออาจเลือกแต่ละปีก็สามารถทำได้ ทั้งนี้แล้วแต่คณะกรรมการ
จะพิจารณาดูตกลงกันตามที่เห็นสมควร เช่นเดียวกับตำแหน่งรองประธาน

บทบาทและหน้าที่ของ กทม.

โดยเหตุที่ กทม. เป็นบุคคลที่ราษฎรเลือกตั้ง เพราะเห็นเป็นบุคคลที่มีความสามารถ
มีความประพฤติดี และราษฎรใฝ่ชอบความไว้วางใจให้เป็นผู้บริหารงานพัฒนาชุมชนแทนราษฎร
ในหมู่บ้าน อีกทั้งยังเป็นผู้ที่รัฐบาลเองก็ยอมรับนับถือโดยการออกใบแต่งตั้งให้ทุกคน และยังเป็น
ผู้ที่ได้รับการสนับสนุนในคานาวิชาการต่าง ๆ โดยการเข้ารับการศึกษาอบรม ฉะนั้น จึงเป็นโอกาส
อันดีที่ กทม. จะถือเอาความไว้วางใจของราษฎรและรัฐบาลสร้างสร้งงานพัฒนาชุมชนใน
หมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

บทบาทหน้าที่ที่สำคัญ ๆ ของ กพม. มีดังนี้

1. ทำงานร่วมกับพัฒนากร เจ้าหน้าที่วิชาการของกระทรวง ทบวง กรม ในการพัฒนากิจกรรมของหมู่บ้านตามความต้องการของชาวบ้าน
2. พิจารณาโครงการปรับปรุงหมู่บ้าน
3. หาทางส่งเสริมกระตุ้นชาวบ้านให้ร่วมมือตามโครงการ รวมทั้งอุทิศแรงงานหรือวัสดุเพื่อร่วมงานนั้น
4. ขอความช่วยเหลือหรือความร่วมมือจากองค์กรภายนอก หรือเอกชน เพื่อร่วมงานโครงการ พัฒนาชุมชน
5. รับผิดชอบในการหาเงิน และใช้จ่ายเงินตามโครงการพัฒนาชุมชน ซึ่งชาวบ้านช่วยกันบริจาคโดยตรง
6. ขอความช่วยเหลือและร่วมมือจากคณะกรรมการพัฒนาชุมชนส่วนตำบลในกรณีที่เหมาะสม
7. ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ที่ออกปฏิบัติการพัฒนาในท้องถิ่นของตน
8. รวมกลุ่มประชาชนตามความสนใจ เช่น กลุ่มชาวนา ยุวกสิกร ฯลฯ
9. จัดให้มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

กพม. หมู่บ้านหนองกร่างและหมู่บ้านวังน้ำเขียว

กพม. หมู่บ้านหนองกร่างมีจำนวนทั้งสิ้น 9 คน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานโดยตำแหน่ง และมีกรรมการอื่น ๆ อีก 8 คน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นอนามัยตำบลหนึ่งคน

ส่วนหมู่บ้านวังน้ำเขียวมี กพม. ทั้งสิ้น 9 คนเช่นกัน แต่ขณะสัมภาษณ์สามารถติดต่อได้เพียง 8 คน กพม. หมู่บ้านนี้มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานโดยตำแหน่ง และมีกรรมการคนอื่น ๆ อีก 8 คน ในจำนวน 8 คนนี้มีครูใหญ่โรงเรียนวัดวังน้ำเขียวร่วมเป็นกรรมการด้วย 1 คน

สภาพครอบครัว

กพม. ทั้งสองหมู่บ้านเป็นชายทั้งหมด ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี ซึ่งนับว่าอยู่ในวัยที่มีความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงหมู่บ้าน สำหรับ กพม. ที่มีอายุสูงสุด อายุเพียง 61 ปี เท่านั้น (ตารางที่ 5.1)

ตารางที่ 5.1

อายุของ กพม. หมู่บ้านหนองกร่างและวังน้ำเขียว

หมู่บ้าน	40 ปีและต่ำกว่า (จำนวน)	41 - 50	51 - 60	61 ปีและสูงกว่า	รวม
หมู่บ้านหนองกร่าง	6	2	-	1	9
หมู่บ้านวังน้ำเขียว	4	2	2	-	8
รวมทั้งสองหมู่บ้าน	10	4	2	1	17

เกี่ยวกับสถานภาพสมรสนั้น กพม. ทุกคนทั้งสองหมู่บ้านแต่งงานแล้ว และมีบุตรมากน้อยต่างกัน มีเพียง 1 รายเท่านั้นที่ไม่มีบุตร กล่าวคือ หมู่บ้านวังน้ำเขียวมีบุตรสูงสุด 8 คน โดยเฉลี่ยมี 4 คน ผู้ที่มีบุตรจำนวนสูงสุดมีถึง 8 คน 1 ราย ส่วนหมู่บ้านหนองกร่างจำนวนบุตรโดยเฉลี่ย 8 คน และที่มีบุตรสูงสุดจำนวนถึง 10 คน มี 1 ราย ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะหมู่บ้านทั้งสองเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม การมีบุตรมากจะเป็นประโยชน์ในด้านแรงงาน² นอกจากนั้นหมู่บ้านหนองกร่างซึ่งมีคนจีนอาศัยอยู่จำนวนไม่น้อย และต่างทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลาย

² คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, 2518), น. 18.

อย่างนิยมนิยมบุตรมากเพื่อช่วยดูแลกิจการ นอกจากนี้จำนวนบุคคลในครอบครัวที่ตองเลี้ยงดู นอกเหนือจากบุตรยังมีจำนวนมากด้วย (ตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.2

สถานภาพสมรส จำนวนบุตร และบุคคลอื่นในครอบครัวที่ตองเลี้ยงดูของ กพม.

หมู่บ้าน	โสด	สมรส	จำนวนบุตร					จำนวนบุคคลอื่นนอกจากบุตรที่ตองเลี้ยงดู				
			ไม่มี	1-3	4-6	7-9	10และสูงกว่า	ไม่มี	1-3	4-6	7และสูงกว่า	รวม
หนองกร่าง	-	9	1	3	2	2	1	-	1	2	6	9
วังน้ำเขียว	-	8	-	3	4	1	-	1	4	2	1	8
รวม	-	17	1	6	6	3	1	1	5	4	7	17

ภูมิสำเนา และคุณภาพการศึกษา

กพม. หมู่บ้านหนองกร่างส่วนใหญ่เกิดในหมู่บ้านที่ตนอาศัยอยู่ มีเพียง 3 คนเท่านั้นที่เกิดที่อื่น กล่าวคือ เกิดในจังหวัดใกล้เคียง 2 ราย และเกิดที่ประเทศจีน 1 ราย ส่วนกพม. หมู่บ้านวังน้ำเขียวนั้น กิ่งหนึ่งเกิดในหมู่บ้าน อีกกิ่งหนึ่งอพยพมาจากแหล่งอื่น คือจากอำเภออื่นในจังหวัดนครปฐม 1 ราย และจากจังหวัดใกล้เคียง 3 ราย สำหรับสาเหตุของการอพยพ ผู้ที่มาจากแหล่งอื่นของทั้งสองหมู่บ้านกล่าวว่า อพยพมาเพื่อหาที่ประกอบอาชีพ สำหรับระยะเวลาที่อพยพมาอยู่นั้น หมู่บ้านหนองกร่างอยู่ระหว่าง 7-20 ปี หมู่บ้านวังน้ำเขียวเกินกว่า 14 ปีทุกคน ผู้ที่อพยพมาอยู่นานที่สุดคือ 40 ปี อาจกล่าวได้ว่าผู้อพยพเหล่านี้ตั้งใจมาตั้งหลักแหล่งในหมู่บ้านนี้

ในด้านการศึกษา กทม. ส่วนใหญ่สำเร็จชั้นประถมศึกษา 4 คุณวุฒิสูงสุดคือ
มัธยม 6 (ม.6) ซึ่งมีอยู่หมู่บ้านละ 1 คนเท่านั้น จึงนับได้ว่าคุณวุฒิการศึกษาของ กทม.
เหล่านี้อยู่ในระดับเดียวกับประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ³ (ตารางที่ 5.3)

ตารางที่ 5.3

ภูมิลำเนาและคุณวุฒิการศึกษาของ กทม.

หมู่บ้าน	ภูมิลำเนาที่เกิด						คุณวุฒิทางการศึกษา			
	วังน้ำ เขียว	หนอง กร่าง	อำเภอ อื่นใน นครปฐม	จังหวัด อื่น	ประเทศ อื่น	รวม	ต่ำกว่า ป.4	ป.4 และ สูงกว่า	มศ.3 และ ต่ำกว่า	รวม
หนองกร่าง	-	6	-	2	1	9	1	7	1	9
วังน้ำเขียว	4	-	1	3	-	8	-	7	1	8
รวม	4	6	1	5	1	17	1	14	2	17

การประกอบอาชีพและการถือครองที่ดิน

กทม. หมู่บ้านวังน้ำเขียวทั้ง 8 คนมีอาชีพทางเกษตรกรรม ด้วยการทำไร่ไถ
และการทำนา นอกจากนั้นก็มีการเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ตลอดจนการปลูกพืชหมุนเวียน เช่น พริก
และกระเทียมประกอบด้วย ทุกคนมีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง แต่ที่ดินไม่กว้างใหญ่นัก คือ

³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 : ทิวราช-
อาณาจักร (นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การชายและการซื้อแห่งประเทศไทย,
ไม่ออกปีที่พิมพ์), น. 46-49.

ระหว่าง 10-34 ไร่ และมีบางคนที่ทำเกษตรกรรมในที่ดินของตนเอง รวมทั้งเช่าที่ของบุคคลอื่นทำด้วย

สำหรับ กทม. หมู่บ้านหนองกร่าง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมด้วยการทำไร่อ้อย มีอาชีพอื่นบ้าง คือ รับจ้าง ขนส่ง และค้าขาย 4 ราย พวกที่บอกว่าเป็นเกษตรกร มีอาชีพรองทางค้าขาย 1 ราย ส่วนพวกที่มีโฉมมีอาชีพหลักทางเกษตรกรรม 3 ราย บอกว่ามีอาชีพรอง คือเกษตรกรรม สำหรับการถือครองที่ดินมีเพียงรายเดียวเท่านั้นที่บอกว่าไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ส่วนนอกนั้นที่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองมากน้อยแตกต่างกัน กล่าวคือ มีตั้งแต่ห้องแถวห้องเดียวไปจนถึง 200 ไร่ และมีอยู่ 2 รายที่มีที่ดินของตนเองด้วย พร้อมกันนั้นก็เช่าที่นาของคนอื่นทำด้วย (ตารางที่ 5.4)

ตารางที่ 5.4

อาชีพและการถือครองที่ดินของ กทม.

หมู่บ้าน	อาชีพ		รวม	การถือครองที่ดิน						รวม
	เกษตรกรรม	เกษตรกรรม และค้าขาย		ไม่มี	ต่ำกว่า 10 ไร่	10-20	21-30	31-90	91-200	
หนองกร่าง	4	5	9	1	1	2	1	1	3	9
วังน้ำเขียว	8	-	8	-	-	5	2	1	-	8
รวม	12	5	17	1	1	7	3	2	3	17

รายได้

รายได้จากการประกอบอาชีพของ กทม. นั้น ข้อมูลที่ได้รับไม่อาจแสดงข้อเท็จจริงที่ถูกต้องได้ เพราะเกือบทั้งหมดมิได้ให้รายละเอียดอย่างแท้จริง และรายได้บางอย่างที่มีไว้ใน

รูปตัวเงิน ตีราคาเป็นจำนวนเงินที่แท้จริงได้ยาก อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตลักษณะของบ้าน ขนาดของการประกอบเกษตรกรรม และความเป็นอยู่ อาจกล่าวได้ว่า กทม. เกือบทั้งหมดมีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างดี ไม่มีความขัดสนแต่อย่างใด สินค้าทางเกษตรกรรมที่ผลิตได้สามารถขายได้หมดและได้ราคาดี เพราะเป็นสินค้าที่ตลาดต้องการ ประกอบกับมีการปลูกพืชหมุนเวียนหารายได้พิเศษเพิ่มเติมด้วย สำหรับ กทม. หมู่บ้านหนองกร่างมีรายได้ดีกว่า กทม. วังน้ำเขียว เพราะมีที่ดินถือครองขนาดใหญ่กว่า และยังทำธุรกิจการขนส่งด้วยตนเองอีก ทำให้รายได้เพิ่มมากขึ้น จะสังเกตได้ว่า หลายคนมีรถบรรทุก 10 ล้อเป็นกรรมสิทธิ์ และมีมากกว่า 1 คันด้วย

ความเกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน

กทม. หมู่บ้านวังน้ำเขียวมีทั้งหมด 9 คน แต่สามารถสัมภาษณ์ได้เพียง 8 คน ใน 8 คนนี้มีผู้ใหญ่บ้านเป็น กทม. โดยตำแหน่ง 1 คน ส่วนหมู่บ้านหนองกร่างสัมภาษณ์ได้ครบทั้ง 9 คน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็น กทม. โดยตำแหน่ง 1 คน

จากการสัมภาษณ์ กทม. ทั้งสองหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชนมากกว่า 4 ปี กล่าวคือ กทม. หมู่บ้านหนองกร่างที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชนเป็นเวลาน้อยที่สุดคือ 2 ปี มี 2 ราย 3 ปีมี 1 ราย 5 ปีมี 3 ราย 6 ปีมี 2 ราย และ 7 ปีมี 1 ราย ส่วน กทม. หมู่บ้านวังน้ำเขียวที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชนเป็นเวลาน้อยที่สุดคือ 1 ปีมี 1 ราย 2 ปีมี 3 ราย 4, 5, 8, และ 20 ปี มีอย่างละ 1 ราย จากการที่ กทม. เหล่านี้ได้ใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านมาเป็นเวลานาน ก็พอจะอนุมานได้ว่าน่าจะรู้จักลักษณะงานพัฒนาชุมชนได้ดี (ตารางที่ 5.5)

ตารางที่ 5.5
ระยะเวลาการร่วมมือในงานพัฒนาชุมชนของ กพม.

จำนวนปี หมู่บ้าน	จำนวนปี											รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	20		
หนองกร่าง	-	2	1	-	3	2	1	-	-	-	-	9
วังน้ำเขียว	1	3	-	1	1	-	-	1	-	1	-	8
รวม	1	5	1	1	4	2	1	1	-	1	-	17

ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาชุมชน

จากการสัมภาษณ์ กพม. ทั้งหมู่บ้านหนองกร่าง และหมู่บ้านวังน้ำเขียว ปรากฏว่าแม่ กพม. ส่วนใหญ่จะเข้าใจถูกต้องว่างานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ราษฎรและรัฐบาลร่วมมือกันทำงานเพื่อปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจ สังคม ของท้องถิ่นให้เจริญขึ้นก็ตาม แต่ก็มี กพม. อยู่อีกเกือบครึ่งหนึ่งที่ยังไม่เข้าใจลักษณะงานพัฒนาชุมชนคือพอ และหากพิจารณาว่า กพม. ส่วนใหญ่เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนมามากกว่า 4 ปีก็ยิ่งทำให้เกิดความขงใจว่า เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นไปได้ จะเป็นไปได้หรือไม่ว่าการอบรมหรือการชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องการพัฒนาชุมชนไม่คือพอ และหากพิจารณาประกอบอีกว่า กพม. ที่สัมภาษณ์เกือบทั้งหมด (ยกเว้นเพียง 1 รายเท่านั้น) ได้ผ่านการอบรมการพัฒนาชุมชนมาแล้ว และระยะเวลาที่รับการอบรมก็ระหว่างปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา และ กพม. ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมในช่วง พ.ศ. 2515 - 2516 จึงไม่น่าที่จะล้มลักษณะสำคัญของงานพัฒนาชุมชน ถ้าหากว่าในระหว่างเข้ารับการอบรม กพม. เหล่านั้นมีความเข้าใจหลักการพัฒนาชุมชนคือพอ

จากตารางข้างท้ายนี้ แสดงว่า กทม. ที่เข้าใจหลักการพัฒนาชุมชนจริง ๆ มีเพียง 9 คน คือหมู่บ้านหนองกร่าง 4 คน จาก 9 คน และหมู่บ้านวังน้ำเขียว 5 คน จากจำนวน 8 คน (ตารางที่ 5.6)

ตารางที่ 5.6
ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาชุมชนของ กทม.

ความเข้าใจลักษณะงานพัฒนาชุมชน	หมู่บ้านหนองกร่าง	หมู่บ้านวังน้ำเขียว
ราษฎรช่วยเหลือกัน	-	1
ราษฎรและรัฐบาลร่วมมือกัน	4	5
รัฐบาลช่วยเหลือแนะนำเรื่องอาชีพ	1	1
ช่วยกันทำถนน	-	1
ทำให้หมู่บ้านเจริญขึ้น	2	-
ประชาชนร่วมมือกันเพื่อส่วนรวม	1	-
ไม่ทราบ	1	-
จำนวน กทม.	9	8

สาเหตุที่เข้ารับการอบรม

โครงการฝึกอบรมผู้ดำรงตำแหน่ง กทม. นั้น เป็นนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ความรู้ขั้นพื้นฐานในหลายสาขาแก่ผู้ที่ เป็น กทม. อันจะเป็นประโยชน์แก่ กทม. เอง และเป็นประโยชน์แก่ราษฎรในหมู่บ้าน เพราะเมื่อ กทม. มีความรู้ความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นใน

หมู่บ้าน และวิธีที่จะขจัดปัญหานั้น พร้อมทั้งเสริมสร้างสิ่งที่ยังขาดแคลนอยู่ในหมู่บ้านให้มีขึ้น เจริญขึ้น ก็ยอมก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ราษฎรในหมู่บ้านทั่วหน้ากัน โครงการฝึกอบรม กทม. นี้ กรมการพัฒนาชุมชนได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2507 และมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลเข้ารับการอบรมอย่างกว้าง ๆ โดยพิจารณาว่าบุคคลใดที่ได้รับการเลือกตั้งจากราษฎรในหมู่บ้านให้เป็นกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ก็ให้เข้ารับการอบรมทางวิชาการ ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนได้จัดขึ้นตลอดมาตั้งแต่ปี 2507 เนื่องจาก กทม. ทั่วประเทศมีจำนวนมาก ฉะนั้น การดำเนินการฝึกอบรม กทม. ก็ยังไม่สามารถทำได้ทั่วถึงครบทุกหมู่บ้าน แต่ กทม. หมู่บ้านหนองกร่างและหมู่บ้านวังน้ำเขียวได้รับการฝึกอบรมตั้งแต่วันที่ 2516

สำหรับ กทม. หมู่บ้านหนองกร่างและหมู่บ้านวังน้ำเขียว ได้เข้ารับการฝึกอบรม เรื่องการพัฒนาชุมชนทุกคน จากการสัมภาษณ์สาเหตุที่เข้ารับการอบรมปรากฏว่า กทม. หมู่บ้านหนองกร่าง 6 คนตอบว่า เข้ารับการอบรมเพราะได้รับการเลือกตั้งให้เป็น กทม. และผู้ใหญ่บ้าน ส่วนอีก 2 คนเข้ารับการอบรมเพราะต้องการหาความรู้ในเรื่องนี้ และเป็น การเข้ารับการอบรมก่อนได้รับเลือกเป็น กทม. ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสนใจ ความกระตือรือร้นที่จะหาความรู้เพิ่มเติม ส่วนอีก 1 คนตอบว่า นายอำเภอระบุให้ไปรับการอบรม ซึ่งตนก็ไม่ทราบสาเหตุเช่นกัน

ส่วนหมู่บ้านวังน้ำเขียวนั้น กทม. ทั้งหมดตอบว่า เข้ารับการอบรมเรื่องการพัฒนาชุมชน เนื่องจากได้รับเลือกเป็น กทม. (ตารางที่ 5.7)

ตารางที่ 5.7

สาเหตุที่เข้ารับการ อบรมการพัฒนาชุมชนของ กทม.

สาเหตุที่เข้ารับการอบรม	หมู่บ้านหนองกร่าง	หมู่บ้านวังน้ำเขียว
เป็น กทม.	6	8
ต้องการรู้หลักการพัฒนาชุมชน	2	-
นายอำเภอระบุให้เข้าอบรม	1	-
จำนวน กทม.	9	8

โครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำในหมู่บ้าน

โครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำในหมู่บ้านทั้งสองที่ได้รับจากคำตอบของ กพม. นั้น แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่จัดทำในหมู่บ้านแต่ละแห่ง และความแตกต่างในความต้องการของหมู่บ้าน อันสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะและสภาพของหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพทางเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณาคำตอบจะเห็นว่า กิจกรรมพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านหนองกร่างนั้นเป็นกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิตมากกว่า เป็นความต้องการพื้นฐาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสภาพความเจริญของหมู่บ้านซึ่งมีลักษณะเมืองมากกว่าชนบทที่อยู่กระจัดกระจายกันเป็นหย่อม ๆ ตามที่นาของตน แต่หมู่บ้านหนองกร่างราษฎรพากันตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มใหญ่กลุ่มเดียว ทำให้เกิดความต้องการถนน ทอระบายน้ำโสโครก น้ำดื่ม โรงเรียน และสถานเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน ตลอดจนอนามัยประจำหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพราะหมู่บ้านนี้อยู่ไกลจากอำเภอประมาณ 20 กิโลเมตรเศษ ซึ่งมากกว่าหมู่บ้านวังน้ำเขียวจึงต้องการอนามัยประจำหมู่บ้าน และเนื่องจากประชาชนในหมู่บ้านหนองกร่างส่วนใหญ่มีฐานะดี มีกิจการใหญ่ ๆ ทั้งการทำไร่อ้อยขนาดใหญ่ และการค้าเงินธุรกิจขนส่ง ฉะนั้น ความต้องการในด้านการพัฒนาอาชีพจึงมีน้อย ซึ่งเมื่อถามถึงเหตุผลที่ได้รับคำตอบว่ากิจการด้านอาชีพที่ทำอยู่ในหมู่บ้านสามารถช่วยตนเองได้แล้วไม่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลอีก เมื่อไม่ต้องการความช่วยเหลือในด้านอาชีพ กพม. เหล่านี้จึงหันไปมีความต้องการอื่นซึ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อันเป็นการเสริมชีวิตให้อยู่ดีขึ้นอีกระดับหนึ่ง จากตารางที่ 5.8 แสดงว่ากิจกรรมสร้างและซ่อมแซมถนนเป็นกิจกรรมสำคัญที่ดำเนินการอยู่ในหมู่บ้าน รองลงมาก็คือ กิจกรรมเกี่ยวกับการขยายโรงเรียน นอกจากนั้นก็มีกิจกรรมที่กระทำในระดับพอ ๆ กันคือ กิจกรรมการอบรมเด็กก่อนวัยเรียน กิจกรรมเกี่ยวกับน้ำสะอาด และอนามัยประจำหมู่บ้าน

สภาพกิจกรรมพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังน้ำเขียวจะเห็นได้ว่า แม้ กพม. ส่วนใหญ่จะตอบว่ากิจกรรมทางด้านนี้มีความจำเป็นเพื่อขนส่งสินค้าออก และเพื่อสะดวกในการติดต่อระหว่างบ้านซึ่งอยู่กระจัดกระจายกัน มิได้อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเดียวเช่นหมู่บ้านหนองกร่างก็ตาม

แต่กิจกรรมอื่น ๆ ที่อ้างถึงล้วนเป็นกิจกรรมส่งเสริมอาชีพทั้งสิ้น รวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับสตรี เด็กและเยาวชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านยังไม่ดีนัก ต้องการพัฒนาให้ดีขึ้นไปอีก นอกจากนี้กิจกรรมที่กระทำอยู่นั้นเป็นกิจกรรมที่ต้องการหารายได้เพิ่มขึ้น เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ว่ากิจกรรมที่ กพม. เห็นว่ากำลังจัดทำอยู่ในหมู่บ้านจะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพ แต่ไม่มีกิจกรรมใดเลยที่จะส่งเสริม ปรับปรุงอาชีพหลัก คือการทำไร่ไถนาและการทำนาให้ดีขึ้น เช่น การแนะนำการใช้ปุ๋ยพืษเคมี และการใช้ปุ๋ยที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น โดยใช้เนื้อที่ในการเพาะปลูกและเวลาเท่าเดิม แม้ว่ามีผู้ตอบว่ามีกิจกรรมการทำนาปีละ 2 ครั้ง อยู่ก็ตาม แต่การทำนาสองครั้งก็เพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นในรอบปี (ตารางที่ 5.8)

หากพิจารณาคำตอบที่ได้รับจาก กพม. เปรียบเทียบกับคำตอบที่ได้รับจากพัฒนาการอำเภอ และพัฒนาการประจำตำบลทั้งสอง จะพบว่าตรงกันในบางเรื่อง กล่าวคือ พัฒนาการอำเภอมีความเห็นว่า โครงการที่จัดทำในหมู่บ้านทั้งสองเป็นที่ต้องการ เป็นประโยชน์ และเป็น การเพิ่มพูนรายได้ของราษฎรในหมู่บ้าน ซึ่งก็ตรงกับคำตอบของ กพม. หมู่บ้านวังน้ำเขียว ซึ่งต้องการโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ให้รู้จักใช้เวลาว่าง แตกต่างกับคำตอบที่ได้รับจาก กพม. หมู่บ้านหนองกร่างที่กล่าวว่า โครงการที่จัดทำในหมู่บ้านเป็นโครงการค่านอนามัย การศึกษา และการคมนาคม แต่โครงการด้านอาชีพไม่จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงมากนัก เพราะราษฎรสามารถช่วยตนเองในค่านี้นี้แล้ว

ส่วนพัฒนาการหมู่บ้านวังน้ำเขียวมีความคิดเห็นในโครงการที่จัดทำในหมู่บ้านเช่นเดียวกับ กพม. หมู่บ้านวังน้ำเขียว ส่วนพัฒนาการหมู่บ้านหนองกร่างก็เช่นเดียวกัน โดยกล่าวว่า โครงการที่จัดทำในหมู่บ้านสำคัญเป็นอันดับหนึ่งก็คือ การทำถนนราดยางในหมู่บ้าน การทำหอรบระบายน้ำโสโครกอบหมู่บ้าน การขยายโรงเรียน ตลอดจนการจัดให้มีอนามัยประจำหมู่บ้าน

ตารางที่ 5.8

โครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำในหมู่บ้าน (คำตอบของ กพม.)

หมู่บ้านหนองกราง		หมู่บ้านวังน้ำเขียว	
กิจกรรมพัฒนาชุมชน	จำนวนคำตอบ	กิจกรรมพัฒนาชุมชน	จำนวนคำตอบ
ทำถนน	8	ทำถนน	7
ท่อระบายน้ำโสโครก	1	เลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ	2
อบรมเด็กก่อนวัยเรียน	3	เลี้ยงสุกรพันธุ์ดี	5
น้ำดื่ม	3	ทำสวนผัก	2
ขยายโรงเรียน	4	ทำนา 2 ครั้ง	2
อนามัยประจำหมู่บ้าน	3	กิจกรรมเกี่ยวกับเขาวงกต	2
		ขุดลอกคลองชลประทาน	1
		กิจกรรมเกี่ยวกับกลุ่มสตรี	1
จำนวน กพม. ทั้งหมด	9	จำนวน กพม.	8

เหตุผลที่เสนอโครงการพัฒนาชุมชน

จากการสัมภาษณ์ กพม. ทั้งสองหมู่บ้านปรากฏว่า กพม. เกือบทั้งหมดเคยเสนอโครงการพัฒนาชุมชน สำหรับเหตุผลที่เสนอโครงการนั้น กพม. ส่วนใหญ่ตอบว่าต้องการให้หมู่บ้านเจริญ เพราะการช่วยกันเสนอความคิดเห็นนั้นจะทำให้โครงการที่จัดทำตรงกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน และมีเพียงหมู่บ้านละ 2 รายที่ตอบว่าเสนอโครงการพัฒนาชุมชนในที่ประชุม เพราะเป็น กพม. จึงต้องทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ (ตารางที่ 5.9)

ตารางที่ 5.9

เหตุผลที่เสนอโครงการพัฒนาชุมชนของ กทม.

เหตุผล	หมู่บ้านหนองกร่าง	หมู่บ้านวังน้ำเขียว
เป็น กทม.	2	2
ต้องการให้หมู่บ้านเจริญ	5	6
ราษฎรให้ช่วยเสนอ	1	-
จำนวน กทม. ที่เสนอเหตุผล	8	8
จำนวน กทม. ทั้งสิ้น	9	8

การเสนอโครงการและการติดต่อกับประชาชน

เกี่ยวกับโอกาสเสนอโครงการ และเคยเสนอโครงการพัฒนาชุมชนต่อที่ประชุมหรือไม่นั้น กทม. เกือบทั้งหมดตอบว่ามีโอกาสเสนอและเคยเสนอ ทั้งนี้ เพราะผู้ที่เข้าประชุมส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยกันทั้งนั้น ฉะนั้น การที่จะเสนอเรื่องหรือโครงการใดในที่ประชุมก็มีความคุ้นเคยประหนึ่งพูดคุยอยู่กับญาติพี่น้อง ทำให้มีความกล้าที่จะพูดหรือแสดงความคิดเห็น และที่ประชุมเองก็เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอความเห็นเสมอ จากตารางข้างท้ายนี้มี กทม. เพียงหนึ่งคนของหมู่บ้านหนองกร่างที่ไม่เคยเสนอโครงการ ซึ่งมีสาเหตุเป็นเพราะไม่สนใจหากมีอุปสรรคในเรื่องภาษาพูด ก็พูดภาษาไทยไม่ชัด เพราะเกิดในประเทศจีน ไม่สามารถใช้ภาษาพูดติดต่อแสดงเหตุผลใดก็เพียงพอ จึงจึงไม่เสนอโครงการ

สำหรับการติดต่อกับประชาชนนั้น กทม. ทั้งสองหมู่บ้านเกือบทุกคนเคยพูดคุยติดต่อกับชาวบ้านในหมู่บ้าน ทั้งในเรื่องส่วนตัว การแจ้งโครงการ การติดต่อขอความช่วยเหลือในเรื่องการเงินและแรงงาน มี กทม. เพียงคนเดียวในหมู่บ้านวังน้ำเขียวที่ตอบว่าไม่เคยติดต่อกับชาวบ้าน

กับชาวบ้านโดยตรง เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน (ตารางที่ 5.10)

ตารางที่ 5.10

โอกาสเสนอโครงการ เสนอโครงการ และการติดต่อกับ
ประชาชนของ กพม.

หมู่บ้าน	โอกาสเสนอโครงการ			เสนอโครงการ			การติดต่อกับประชาชน		
	มี	ไม่มี	รวม	เคย	ไม่เคย	รวม	เคย	ไม่เคย	รวม
หนองกร่าง	8	1	9	8	1	9	9	-	9
วังน้ำเขียว	8	-	8	8	-	8	7	1	8
รวม	16	1	17	16	1	17	16	1	17

การร่วมงานพัฒนาชุมชน

การประชุม กพม.

ในส่วนที่เกี่ยวกับการประชุม กพม. กพม. ส่วนใหญ่เข้าประชุมทุกครั้ง และผู้ที่มิได้เข้าประชุมทุกครั้งก็เข้าประชุมเป็นส่วนใหญ่ แสดงให้เห็นถึงความสนใจที่จะทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านของตน

ในเรื่องที่เกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นต่อที่ประชุมก็เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ประชุมทุกครั้งหรือเกือบทุกครั้ง มีเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่แสดงความคิดเห็นเพียงเล็กน้อย ซึ่งมีหนึ่งรายของหมู่บ้านหนองกร่าง แจงเหตุผลว่าเนื่องจากเป็นคนต่าง-
คำว พุคภาษาไทยไม่ชัด จึงไม่ยอมแสดงความคิดเห็น ส่วนหมู่บ้านวังน้ำเขียวมี 2 รายที่แสดงความคิดเห็นเป็นส่วนน้อย ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากค้อยอาวุโสและจำนวนปี การเข้าร่วมงาน

พัฒนาชุมชนน้อยกว่าบุคคลอื่น ๆ (ตารางที่ 5.11)

ตารางที่ 5.11

การเข้าร่วมประชุมและการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมของ กพม.

หมู่บ้าน	การเข้าร่วมประชุม				การแสดงความคิดเห็น			
	ทุกครั้ง	ส่วนใหญ่	ส่วนน้อย	รวม	ทุกครั้ง	ส่วนใหญ่	ส่วนน้อย	รวม
หนองกร่าง	6	3	-	9	4	3	2	9
วังน้ำเขียว	6	2	-	8	3	3	2	8

การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน

ในหมู่บ้านหนองกร่าง การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนจะเห็นได้ว่า ในเรื่องการเสนอโครงการ การตัดสินใจเลือกโครงการ การแก้ปัญหาอันอาจจะเกิดขึ้น และการดูแลดาววัตถุ นั้น กพม. ส่วนใหญ่บอกว่า เป็นหน้าที่ของ กพม. และ กพม. เป็นผู้จัดทำ แต่มี กพม. ส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนน้อยตอบว่า หน้าที่ในการดูแลดาววัตถุเป็นของผู้ใหญ่บ้านในตำแหน่ง ส่วนคำตอบในเรื่องการกำหนดรายละเอียดโครงการนั้น กพม. ส่วนใหญ่ตอบว่าเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ส่วนพัฒนากรมิได้เกี่ยวข้องของมากนัก เพราะอยู่ในฐานะผู้กระตุ้นให้ กพม. ตัดสินใจ

สำหรับหมู่บ้านวังน้ำเขียวนั้น การเสนอโครงการ การตัดสินใจเลือกโครงการ และการแก้ปัญหา กพม. ส่วนใหญ่ตอบว่าเป็นหน้าที่ของ กพม. ส่วนการดูแลดาววัตถุก็เช่นเดียวกับความคิดเห็นของ กพม. หมู่บ้านหนองกร่างที่คิดว่าการดูแลเช่นนี้เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่บ้านมากกว่า กพม. ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านราษฎรในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ แม้ได้รับการขอร้องให้ช่วยกันรักษาดาววัตถุซึ่งเป็นการดูแลรักษาระยะยาว ผู้ดูแลจะต้องเป็นผู้เสียสละเวลาของตนอย่างแท้จริง ราษฎรเหล่านั้นยอม

ให้ความร่วมมือแก่ผู้ใหญ่มากกว่าที่ กทม. ขอร้อง

สำหรับการจัดทำรายละเอียดของโครงการนั้น ครั้งหนึ่งของ กทม. บอกว่าเป็นหน้าที่ของพัฒนากร ส่วนอีก 2 เสียงบอกว่าเป็นหน้าที่ของ กทม. ผู้ที่ได้รับมอบหมาย และอีก 2 เสียงตอบว่าเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่มากกว่า

ลักษณะความแตกต่างในคำตอบเหล่านี้อาจแสดงว่า วิธีการปฏิบัติในเรื่องเหล่านี้มีความแตกต่างกันในแต่ละหมู่บ้าน ขึ้นอยู่กับว่าโครงการใดที่มีผู้รู้เรื่องดีที่สุด ก็มอบให้ผู้นั้นจัดทำรายละเอียด ในกรณีพัฒนากรได้รับเลือกให้เป็นผู้จัดทำรายละเอียดโครงการมากกว่าผู้อื่น อาจเป็นเพราะ กทม. ส่วนมากเห็นว่าพัฒนากรเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องงานพัฒนาชุมชนมากกว่าตน และพัฒนากรยังสามารถติดต่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นได้สะดวกกว่าที่พวกเขาจะทำกันเอง จึงได้มอบหมายให้พัฒนากร เป็นผู้จัดทำรายละเอียดโครงการ

จากลักษณะการพัฒนาชุมชนของทั้งสองหมู่บ้าน อาจสรุปได้ว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในส่วนที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ อันได้แก่ การเสนอโครงการ การตัดสินใจเลือกโครงการ และการแก้ปัญหาอันอาจเกิดขึ้นในระหว่างที่โครงการใด ๆ ดำเนินอยู่นั้น กทม. จะเป็นผู้รับผิดชอบตัดสินใจ แต่ภายหลังการตัดสินใจแล้วเป็นเรื่องของการดำเนินงาน หรือต้องการความชำนาญเป็นพิเศษ หรือการดูแลอย่างใกล้ชิด เช่น การกำหนดรายละเอียดของโครงการ กทม. หมู่บ้านหนองกร่างให้เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่มากกว่า ส่วนหมู่บ้านวังน้ำเขียวให้เป็นหน้าที่ของพัฒนากร เป็นส่วนมาก สำหรับการดูแลการวัดกุ่มนั้นต้องการผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน เข้ามามีส่วนรับผิดชอบ ดังนั้น กทม. ส่วนมากจึงตอบว่าเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่มากกว่า แต่ทั้งนี้ก็มักจะขึ้นอยู่กับแต่ละโครงการ เพราะอาจจะมี กทม. ซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดูแลกุ่มก็ยอมเป็นไปก็ได้ จึงได้มีบางท่านตอบว่าเป็นหน้าที่ของ กทม. ที่ได้รับมอบหมาย (ตารางที่ 5.12)

ตารางที่ 5.12

ความเห็นของ กพม. เกี่ยวกับการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน

กิจกรรม	หมู่บ้านหนองกร่าง							หมู่บ้านวังน้ำเขียว						
	ผู้ใหญ่- บ้าน	พัฒนากร	คณะ กพม.	ผู้ได้รับ มอบหมาย	นาย- อำเภอ	ประชา- ชน	รวม	ผู้ใหญ่- บ้าน	พัฒนากร	คณะ กพม.	ผู้ได้รับ มอบหมาย	นาย- อำเภอ	ประชา- ชน	รวม
	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ
ผู้เสนอโครงการ	2	-	6	-	1	-	9	1	-	7	-	-	-	8
ผู้ตัดสินใจเลือกโครงการ	1	1	7	-	-	-	9	-	-	8	-	-	-	8
ผู้กำหนดรายละเอียดโครงการ	6	1	1	1	-	-	9	2	4	-	2	-	-	8
ผู้แก้ปัญหาอุปสรรค	-	-	7	-	-	2	9	-	-	8	-	-	-	8
ผู้ดูแลโครงการที่เป็นถาวร- วัตถุ	4	-	5	-	-	-	9	4	-	2	2	-	-	8
รวม	13	2	26	1	1	2	45	7	4	25	4	-	-	40

การกำหนดค่าใช้จ่าย

การกำหนดค่าใช้จ่ายของโครงการพัฒนาชุมชน การกำหนดเงินสมทบจากรัฐ และผู้ที่ทำหน้าที่เก็บเงินนั้น จากการสัมภาษณ์ปรากฏว่า กทม. หมู่บ้านหนองกร่างทุกคนบอกว่า เป็นหน้าที่ของ กทม. ที่จะดำเนินการทั้งสามประการ ทั้งนี้ เพราะจะมอบให้เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านแต่เพียงผู้เดียวก็จะเป็นภาระแก่ผู้ใหญ่บ้านมากเกินไป เพราะผู้ใหญ่บ้านมีธุรกิจที่ต้องดูแล จึงไม่อาจให้เวลาอย่างเต็มที่แก่งานทั้งสามประการดังกล่าวได้ หรือหากจะมอบให้เป็นภาระแก่พัฒนากร ก็ไม่สามารถเป็นไปได้เช่นกัน เพราะพัฒนากรไม่ค่อยคุ้นเคยหรือใกล้ชิดกับราษฎรในหมู่บ้านมากนัก ซึ่งอาจเนื่องจากเพิ่งย้ายมาประจำหมู่บ้านนี้ไม่ถึงปี

ตัวอย่างการกำหนดเงินสมทบจากรัฐ เช่น โครงการส่งเสริมการเลี้ยงสุกร พันธุ์ดี ค่าเนิ่นการระหว่างเดือนกันยายน - พฤศจิกายน 2516 มีวัตถุประสงค์ให้ราษฎรในหมู่บ้านรู้จักเลี้ยงสุกรพันธุ์ดีอย่างแพร่หลาย โครงการนี้ได้กำหนดเงินสมทบจากรัฐตามกำลังความสามารถเป็นเงินสด 7,200 บาท และเป็นวัสดุในการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสุกร เป็นเงินทั้งสิ้น 2,250 บาท รวมเป็นเงินที่กำหนดให้ราษฎรสมทบทั้งสิ้น 9,450 บาท และได้รับเงินอุดหนุนจากกรมการพัฒนารชุมชน เป็นเงิน 7,200 บาท เพื่อซื้อสุกรจำนวน 9 ตัวมอบให้กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร 9 ครอบครัว เพื่อนำไปขยายพันธุ์ต่อไป⁴

ส่วนหมู่บ้านวังน้ำเขียว นั้น กทม. ส่วนใหญ่ตอบว่า กทม. เป็นผู้กำหนดค่าใช้จ่ายโครงการ และเป็นผู้กำหนดเงินสมทบจากรัฐตามกำลังความสามารถและฐานะทางเศรษฐกิจของราษฎรแต่ละคน เช่น โครงการส่งเสริมการปลูกอ้อยขยายพันธุ์ ค่าเนิ่นการระหว่างเดือนสิงหาคม - พฤศจิกายน 2516 ได้กำหนดเงินสมทบจากรัฐ เป็นเงิน 2,600 บาท และได้รับเงินอุดหนุนจากกรมการพัฒนารชุมชนจำนวน 3,500 บาท⁵

⁴ กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนารชุมชน, แบบ พช.3 ปี 2516 ของหมู่บ้านหนองกร่าง คำบดหุงลูกนก รายงานโดยพัฒนากรประจำตำบล

⁵ กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนารชุมชน, แบบ พช.3 ปี 2516 ของหมู่บ้านวังน้ำเขียว คำบดหุงกระพังใหม่ รายงานโดยพัฒนากรประจำตำบล

ส่วนการเก็บเงินจากราษฎรนั้นให้เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความเชื่อถือของราษฎรที่มีต่อผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพเฉพาะตัวมากกว่าตำแหน่งหน้าที่ (ตารางที่ 5.13)

กล่าวโดยสรุป กพม. ทั้งสองหมู่บ้านมีส่วนริเริ่มและตัดสินใจในโครงการพัฒนาชุมชน โดยมีพัฒนากรเป็นผู้สนับสนุนและให้คำแนะนำ อย่างไรก็ตาม ผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้นำสูงสุดของหมู่บ้าน ก็ยังมีอิทธิพลต่อความนึกคิดและการตัดสินใจของ กพม. อยู่มาก และมีบ่อยครั้งที่ผู้ใหญ่บ้านเขาคำเป็นการในฐานะผู้ใหญ่บ้านมากกว่าการเป็น กพม.

ตารางที่ 5.13

ผู้กำหนดค่าใช้จ่ายโครงการ ผู้กำหนดเงินสมทบจากราษฎร และผู้เก็บเงินของโครงการพัฒนาชุมชนตามความคิดของ กพม.

ผู้ดำเนินการ	หมู่บ้านหนองกร่าง			หมู่บ้านวังน้ำเขียว		
	ผู้กำหนดค่าใช้จ่าย	ผู้กำหนดเงินสมทบจากราษฎร	ผู้เก็บเงิน	ผู้กำหนดค่าใช้จ่าย	ผู้กำหนดเงินสมทบจากราษฎร	ผู้เก็บเงิน
	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ	คำตอบ
กพม.	9	9	9	6	5	-
ผู้ใหญ่บ้าน	-	-	-	1	3	8
พัฒนากร	-	-	-	1	-	-
จำนวน กพม.	9	9	9	8	8	8

เหตุผลสำคัญที่เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชน

จากการสัมภาษณ์ เหตุผลสำคัญที่เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชน กพม. ส่วนใหญ่ตอบว่าการที่เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนเพราะต้องการให้หมู่บ้านเจริญ และส่วนหนึ่งเข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนเพราะได้รับเลือกเป็น กพม. หรือเข้าร่วมงานโดยตำแหน่ง เช่น แพทย์ประจำตำบล ซึ่ง

ถ้าพิจารณาในมุมกลับว่า หากมีใครรับเลือกเป็น กทม. แล้วก็อาจไม่เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนได้อะไรก็ตาม จากคำตอบที่ได้รับอาจสรุปได้ว่า กทม. ส่วนมากเข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนด้วยความสนใจและเต็มใจที่จะทำงานด้านนี้ เพื่อให้หมู่บ้านเจริญขึ้น กล่าวคือ หมู่บ้านหนองกร่าง กทม.- เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนเพราะอยากให้หมู่บ้านเจริญ และเพราะเป็น กทม. อย่างละ 4 เสียงจากจำนวน กทม. ทั้งหมด 9 คน ส่วนอีก 1 คน เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนเพราะเป็นแพทย์ประจำตำบล ซึ่งโดยหน้าที่ของแพทย์ประจำตำบลแล้วก็ย่อมเกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชนที่กระทำในหมู่บ้านด้วย

สำหรับหมู่บ้านวังน้ำเขียว มี กทม. ทั้งหมด 8 คนที่ได้ทำการสัมภาษณ์ ปรากฏว่า 3 คนตอบว่า เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนเพราะอยากให้หมู่บ้านเจริญ ส่วนที่ตอบว่า เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนเพราะเป็น กทม. มีอยู่ 2 ราย และมี 2 รายที่ตอบว่า เข้าร่วมงานเพราะต้องการรู้เรื่องพัฒนาชุมชน ส่วนอีก 1 ราย เข้าร่วมงานเพราะเห็นความสำคัญของงานพัฒนาชุมชน (ตารางที่ 5.14)

เมื่อพิจารณาประกอบคำตอบที่ว่า หากมีโอกาสได้รับเลือกเป็น กทม. อีกจะพอใจร่วมงานพัฒนาชุมชนต่อไปหรือไม่นั้น ปรากฏว่า กทม. ทั้งหมดพอใจที่จะร่วมงานอีก ทั้งนี้ เพื่อทำประโยชน์ให้แก่วรรวมเป็นประการสำคัญ

ตารางที่ 5.14

เหตุผลสำคัญที่ทำให้สนใจเข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนของ กทม.

เหตุผล	หนองกร่าง	วังน้ำเขียว
	คำตอบ	คำตอบ
อยากให้หมู่บ้านเจริญขึ้น	4	3
ได้รับเลือกเป็น กทม.	4	2
เป็นแพทย์ประจำตำบล	1	-
ต้องการรู้เรื่องการพัฒนาชุมชน	-	2
เห็นความสำคัญของงานพัฒนาชุมชน	-	1
จำนวน กทม.	9	8

ความสนใจงานพัฒนาชุมชนของประชาชนในทัศนะของ กทม.

เกี่ยวกับความสนใจของประชาชนต่องานพัฒนาชุมชนนั้น กทม. ทั้งสองหมู่บ้านมีความเห็นว่าประชาชนในหมู่บ้านมีความสนใจ แต่ระดับความสนใจของหมู่บ้านทั้งสองมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กทม. หมู่บ้านหนองกร่างมีความเห็นว่าประชาชนมีความสนใจพอสมควร แต่ กทม. หมู่บ้านวังน้ำเขียวมีความเห็นว่าประชาชนมีความสนใจมาก

สำหรับความเข้าใจของชาวบ้านต่องานพัฒนาชุมชนในความเห็นของ กทม. นั้น กทม. ทั้งสองหมู่บ้านเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจลักษณะงานพอสมควร โดยเห็นว่าเป็นงานที่ทำให้หมู่บ้านเจริญ เมื่อเป็นเช่นนี้ กทม. ของหมู่บ้านทั้งสองจึงคิดว่าประชาชนมีความเห็นว่า งานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่มีประโยชน์แก่หมู่บ้านมาก (ตารางที่ 5.15)

เมื่อเปรียบเทียบทัศนะของ กทม. ในเรื่องความสนใจ ความเข้าใจของประชาชน ตลอดจนประโยชน์ของงานพัฒนาชุมชนในความเห็นของประชาชน กับในทัศนะของพัฒนาการอำเภอและพัฒนาการประจำตำบลทุ่งลูกนก และทุ่งกระพังโหม ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านหนองกร่าง และหมู่บ้านวังน้ำเขียว ตามลำดับ ปรากฏว่า ในเรื่องความสนใจงานพัฒนาชุมชนของประชาชน กทม. หมู่บ้านหนองกร่างมีความเห็นเช่นเดียวกับพัฒนาการประจำตำบลทุ่งลูกนกกว่า ประชาชนมีความสนใจพอสมควร แต่ต่างจากความเห็นของพัฒนาการอำเภอซึ่งคิดว่าประชาชนให้ความสนใจมาก ส่วน กทม. หมู่บ้านวังน้ำเขียวมีความเห็นว่า ประชาชนมีความสนใจงานพัฒนาชุมชนมาก ซึ่งตรงกับความคิดของพัฒนาการอำเภอ แต่ต่างจากของพัฒนาการประจำตำบลทุ่งกระพังโหม ซึ่งคิดว่าประชาชนมีความสนใจพอสมควร*

ในเรื่องความเข้าใจและประโยชน์งานพัฒนาชุมชนนั้น กทม. หมู่บ้านหนองกร่างมีความเห็นว่าประชาชนมีความเข้าใจงานพัฒนาชุมชนพอสมควร ซึ่งตรงกับความคิดของพัฒนา-

*หมายเหตุ เกี่ยวกับทัศนะของพัฒนาการอำเภอ และพัฒนาการตำบล ในเรื่องความสนใจ ความเข้าใจของประชาชน ตลอดจนประโยชน์ของงานพัฒนาชุมชน คู่มือที่ 4 ตารางที่ 4.1

การอำเภอ และพัฒนากรประจำตำบลทุกกลุ่ม ในเรื่องประโยชน์ของงานพัฒนาชุมชนก็เช่นกัน กทม. หนองกร่างมีความคิดตรงกับพัฒนากรว่า ประชาชนมีความเห็นว่างานพัฒนาชุมชนมีประโยชน์พอสมควร แต่แตกต่างจากความเห็นของพัฒนากรอำเภอที่ว่า ประชาชนเห็นประโยชน์ของงานพัฒนาชุมชนมาก

ส่วนหมู่บ้านวังน้ำเขียว กทม. คิดว่าความเข้าใจงานพัฒนาชุมชนของประชาชนมีมาก ซึ่งตรงกับความเห็นของพัฒนากรอำเภอ แต่ต่างจากของพัฒนากรวังน้ำเขียว ซึ่งคิดว่าประชาชนสนใจพอสมควร ส่วนเรื่องความเข้าใจลักษณะงานพัฒนาชุมชนนั้น ทั้ง กทม. พัฒนากรอำเภอ และพัฒนากร มีความเห็นตรงกันว่าประชาชนมีความเข้าใจพอสมควร ส่วนเรื่องประโยชน์ของงานพัฒนาชุมชนตามความเห็นของประชาชนนั้น ทั้ง กทม. และพัฒนากรอำเภอ เห็นพ้องตรงกันว่าประชาชนเห็นประโยชน์ของงานพัฒนาชุมชนมาก แต่แตกต่างจากความคิดเห็นของพัฒนากรที่คิดว่าประชาชนเห็นประโยชน์ของงานนี้พอสมควร

ตารางที่ 5.15

ความเห็นของ กทม. เกี่ยวกับความสนใจของประชาชน ความเข้าใจ และประโยชน์ของงานพัฒนาชุมชน

ความเห็น	หมู่บ้านหนองกร่าง				หมู่บ้านวังน้ำเขียว			
	มีมาก	พอสมควร	ไม่มี	รวม	มีมาก	พอสมควร	ไม่มี	รวม
ความสนใจของประชาชน ต่องานพัฒนาชุมชน	2	7	-	9	5	3	-	8
ความเข้าใจของประชาชน ต่องานพัฒนาชุมชน	2	7	-	9	2	6	-	8
ประโยชน์ของงานพัฒนาชุมชน ตามความเห็นของประชาชน	6	3	-	9	5	3	-	8
จำนวน กทม.	10	17	-	27	12	12	-	24

ความร่วมมือของราษฎร

จากการสัมภาษณ์ กทม. ถึงความร่วมมือของราษฎรต่องานพัฒนาชุมชนที่ดำเนินการในหมู่บ้าน คำตอบที่ได้รับแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในลักษณะของงานพัฒนาชุมชน และลักษณะของการขอความร่วมมือจากราษฎร รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านด้วย

หมู่บ้านหนองกร่างซึ่งมีสภาพเศรษฐกิจดี ความร่วมมือของราษฎรส่วนมากจึงเป็นการให้เงินสมทบ กทม. ประมาณร้อยละ 66 กล่าววาประชาชนส่วนมากให้เงิน และมีร้อยละ 33 กล่าววารราษฎรให้สิ่งของเพื่อร่วมโครงการพัฒนาชุมชน การที่ความคิดเห็นของ กทม. แยกเป็นสองฝ่ายก็เพราะราษฎรในหมู่บ้านบางคนก็ให้สิ่งของด้วย นอกเหนือจากการให้เงินสดแต่ก็มีเป็นส่วนน้อย เช่น โครงการลงคินลูกรังถนนเชื่อมหมู่บ้านหนองกร่าง และหมู่บ้านหมู่ 13 ราษฎรได้ออกเงินสมทบเป็นเงิน 1,500 บาท ได้เงินสมทบจากรัฐบาล 13,800 บาท ไคถนนยาวประมาณ 1 กิโลเมตร ผิวจราจรกว้าง 4 เมตร หนา 15 เซนติเมตร⁶

ส่วนหมู่บ้านวังน้ำเขียว เนื่องจากประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า การให้ความร่วมมือในด้านการเงินอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อน ฉะนั้น ความร่วมมือของประชาชนจึงให้แรงงานมากกว่าให้เป็นเงินสด (ตารางที่ 5.16) เช่น โครงการลงคินลูกรังถนนคินหมู่ที่ 3-4 เริ่มดำเนินการในเดือนมกราคม 2516 ราษฎรได้ร่วมมือด้วยการให้แรงงานจำนวน 50 แรง คิดเป็นเงิน 500 บาท และได้บริจาคที่ดินเพื่อเป็นถนนคิดเป็นเงิน 2,000 บาท และบริจาควัสดุคิดเป็นเงิน 10,000 บาท กรมการพัฒนาชุมชนได้ให้เงินทุนอุดหนุนเป็นเงิน 12,000 บาท ไคถนนยาว 1 กิโลเมตรเศษ กว้าง 4 เมตร⁷

⁶ กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน, แบบ พช.3 ปี 2515 ของหมู่บ้านหนองกร่าง ตำบลทุ่งลูกนก รายงานโดยพัฒนากรประจำตำบล

⁷ กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน, op.cit.

เกี่ยวกับความร่วมมือในงานพัฒนาชุมชนนี้ กทม. ทั้งสองหมู่บ้านมีความเห็นเหมือนกันว่า ประชาชนสามารถให้ความร่วมมือในโครงการต่าง ๆ โดยไม่เคียดแค้น และให้ความร่วมมือทุกครั้งที่ขอร้อง ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของราษฎร รวมทั้งความเข้าใจและรู้คุณค่าของการร่วมมือกันเพื่อก่อให้เกิดความเจริญในหมู่บ้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการขอความร่วมมือแต่ละครั้งไม่มากเกินไปกำลังความสามารถของราษฎร

ตารางที่ 5.16

ความร่วมมือของราษฎรในทัศนะของ กทม.

ลักษณะการร่วมมือ	หนองกร่าง		วังน้ำเขียว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ให้เงิน	6	66.67	1	12.50
ให้สิ่งของ	3	33.33	1	12.50
ให้แรงงาน	-	-	6	75.00
จำนวน กทม.	9	100.00	8	100.00

ผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการพัฒนาชุมชน

ผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการพัฒนาชุมชนในทัศนะของ กทม. ทั้งสองหมู่บ้านนั้น เห็นว่าการทำให้การคมนาคมดีขึ้นเป็นสิ่งที่ประชาชนได้รับประโยชน์มากที่สุด ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการคมนาคมและขนส่งผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด กล่าวคือ กทม. หมู่บ้านหนองกร่างและหมู่บ้านวังน้ำเขียวคิดว่า ประชาชนได้ประโยชน์ในค่านี้นี้ถึงร้อยละ 77.77 และร้อยละ 100.00 ตามลำดับ นอกจากค่านการคมนาคมแล้ว ประโยชน์ในค่านอื่น ๆ หมู่บ้านทั้งสองมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ หมู่บ้านหนองกร่างเห็นว่า สิ่งที่เป็นประโยชน์อันดับรองลงมาคือการ

ทำให้หมู่บ้านเจริญขึ้น ส่วนหมู่บ้านวังน้ำเขียวเห็นว่า การพัฒนาบ้านอาชีพซึ่งรวมถึงการชลประทานด้วย มีประโยชน์เป็นอันดับรองลงมา (ตารางที่ 5.17)

ตารางที่ 5.17

ผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการพัฒนาชุมชนในความเห็นของ กทม.

ประโยชน์	หมู่บ้านหนองกร่าง	หมู่บ้านวังน้ำเขียว
	คำตอบ	คำตอบ
การคมนาคม	7	8
ความสามัคคีและช่วยเหลือกัน	2	-
การอนามัย	2	-
การศึกษา	1	-
ทำให้ท้องถิ่นเจริญ	4	-
พัฒนาอาชีพ	1	3
ชลประทาน	-	2
จำนวน กทม.	9	8

โครงการพัฒนาชุมชนที่ประสงค์จะให้

คำถามเกี่ยวกับโครงการพัฒนาชุมชนที่ประสงค์จะให้ เป็นคำถามเปิดที่ให้ กทม. มีอิสระในการตอบว่าตนมีความคิดว่าโครงการพัฒนาชุมชนที่ควรจัดทำมีอะไรบ้าง โดยเปิดให้ตอบมากเท่าที่ต้องการ ซึ่งจากคำตอบที่ได้รับแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของความต้องการโครงการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านทั้งสอง ทั้งนี้ สุกแต่แท้ลักษณะของหมู่บ้าน กล่าวคือ หมู่บ้านหนองกร่างประชาชนอยู่รวมกันมากในบริเวณตลาด และมีลักษณะเป็นเมืองมาก จึงประสบปัญหา

การระบายน้ำโสโครกมาก เพราะน้ำเสียที่แต่ละบ้านใช้ไม่มีทางระบาย ทำให้มีน้ำขังรอบ ๆ บริเวณบ้าน โดยเฉพาะในฤดูฝนน้ำจะเอ่อท่วมขึ้นมาเล็กน้อย ส่งกลิ่นไม่ดี โดยเหตุนี้ความต้องการจำเป็นอันดับแรกของหมู่บ้านนี้คือ การวางท่อระบายน้ำโสโครก นอกจากนี้เนื่องจากหมู่บ้านขยายตัวมากทั้งในด้านจำนวนประชากร การประกอบอาชีพ ฉะนั้น สิ่งที่ต้องการเป็นอันดับรองลงมาคือ การมีสถานอนามัย การขยายโรงเรียน และการพัฒนาอาชีพ สถาบันเลี้ยงเด็ก ตลอดจนการมีน้ำสะอาดดื่ม

ส่วนหมู่บ้านวังน้ำเขียว เนื่องจากการคมนาคมเพื่อขนส่งผลผลิตออกจากหมู่บ้านยังไม่ได้รับความสะดวกนัก เพราะถนนยังเป็นลูกรัง และที่เป็นหลุมเป็นบ่อก็ยังมีอีกมาก ภายในหมู่บ้านก็มีถนนดินติดต่อกันได้ไม่สะดวกทั้งหมู่บ้าน ฉะนั้น ความต้องการอันดับแรกคือ โครงการปรับปรุงด้านการคมนาคม เนื่องจากหมู่บ้านนี้มีอาชีพหลักในการทำนาควายนอกจากปลูกอ้อย ความต้องการโครงการคานชลประทานจึงตามมาเป็นอันดับสอง เพราะที่มียังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในฤดูแล้งขาดแคลนน้ำเพาะปลูกมาก นอกจากนี้ต้องการมีโครงการไฟฟ้าและน้ำดื่มอย่างทั่วถึง (ตารางที่ 5.18)

กล่าวโดยสรุป หมู่บ้านวังน้ำเขียวต้องการโครงการที่จะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพโดยตรง แต่หมู่บ้านหนองกร่างต้องการโครงการที่จะเสริมความเป็นอยู่ของคนที่ให้ขึ้นอีกระดับหนึ่ง เนื่องจากประชาชนมีรายได้ดี และหมู่บ้านก็เจริญมากแล้วเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านวังน้ำเขียว

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.18

โครงการพัฒนาชุมชนที่ กทม. ประสงค์จะให้มี

โครงการ	หมู่บ้านหนองกร่าง	หมู่บ้านวังน้ำเขียว
	คำตอบ	คำตอบ
คมนาคม	1	5
ชลประทาน	-	4
น้ำสะอาด (น้ำดื่ม)	2	3
ไฟฟ้า	-	2
ทอระบายน้ำโสโครก	4	-
สถานอนามัย	3	-
พัฒนาอาชีพ	3	-
การศึกษา	3	-
สถานรับเลี้ยงเด็ก	1	-
ศูนย์กีฬา	1	-
จำนวน กทม.	9	8

ความต้องการของหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ของคำถามข้อนี้ ก็เพื่อต้องการยืนยันความคิดเห็นของ กทม. เกี่ยวกับความต้องการโครงการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านของประชาชน และเป็นการยืนยันความคิดเห็นส่วนตัวของ กทม. เกี่ยวกับโครงการพัฒนาชุมชนที่ประสงค์จะให้มีดังที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ กทม. หมู่บ้านหนองกร่างต้องการทอระบายน้ำโสโครกอย่างไร ซึ่งในคำถามหลังนี้ กทม. ได้เน้นหนัก

ถึงความต้องการมากยิ่งขึ้น ส่วนความต้องการในอันดับรองลงไปได้แก่ การศึกษา (การขยายโรงเรียน) มีความสำคัญยิ่งขึ้น มีมากกว่าความต้องการสถานื่อนามัยและการพัฒนาอาชีพที่กล่าวไว้ในความคิดเห็นส่วนตัวของ กทม. เสียอีก นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญแก่ความต้องการน้ำดื่มมากยิ่งขึ้นกว่าสถานื่อนามัยอีกด้วย

สำหรับหมู่บ้านวังน้ำเขียว ความต้องการด้านการคมนาคมติดต่อกภายในหมู่บ้านยังคงเป็นความต้องการอันดับแรกอยู่ ส่วนอันดับรองได้แก่ การชลประทานและน้ำดื่ม ซึ่งมีความสำคัญพอ ๆ กัน และอันดับสุดท้ายคือ ความต้องการไฟฟ้า ซึ่งยังมีไปไม่ถึง ผิดกับหมู่บ้านหนองกร่าง ซึ่งมีไฟฟ้าใช้แล้ว จึงไม่มีความต้องการในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม คำตอบที่ได้รับก็เป็นการยืนยันคำตอบเดิมที่หมู่บ้านวังน้ำเขียวต้องการโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพและการคมนาคมติดต่อกมากกว่าสิ่งที่เป็นเครื่องเสริมการดำรงชีพเหมือนกับหมู่บ้านหนองกร่าง (ตารางที่ 5.19)

ตารางที่ 5.19

ความต้องการของหมู่บ้านในความเห็นของ กทม.

ความต้องการ	หนองกร่าง	วังน้ำเขียว
	คำตอบ	คำตอบ
ทอระบายน้ำโสโครก	7	-
การศึกษา	4	-
น้ำสะอาด	3	3
สถานื่อนามัย	1	-
การคมนาคมในหมู่บ้าน	-	4
การชลประทาน	-	3
ไฟฟ้า	-	2
จำนวน กทม.	9	8

ปัญหาในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในทัศนะของ กพม.

คำถามข้อนี้เป็นคำถามเปิด มุ่งหวังให้ กพม. แสดงความคิดเห็นว่าการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านทั้งสองเท่าที่จัดทำอยู่ในปัจจุบันมีปัญหาประการใดบ้าง และ กพม. มีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาคงกล่าวอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ดังตารางที่ 5.20-ก.และ ข. ปรากฏว่า กพม. ของทั้งสองหมู่บ้านได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนดังนี้

1. การจัดสรรงบประมาณของรัฐ กพม. ของทั้งสองหมู่บ้านกล่าวว่า การจัดสรรงบประมาณของรัฐเพื่อการดำเนินงานพัฒนาชุมชนไม่เพียงพอ จึงทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุผลเท่าที่ควร การแก้ไขปัญหานี้ กพม. ของทั้งสองหมู่บ้านเสนอวิธีแก้ไขต่างกัน กล่าวคือ กพม. หมู่บ้านหนองกร่างมีความเห็นว่า การที่จะขอเงินงบประมาณเพิ่มจากรัฐบาลคงจะเป็นไปได้ยาก ฉะนั้น จึงควรขอความร่วมมือจากราษฎรในหมู่บ้านให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรขอความร่วมมือจากสมาคมชาวไร่อ้อยเขต 7 มากขึ้น ทั้งนี้ เพราะหมู่บ้านนี้ทำไร่อ้อยขนาดใหญ่มาก และสมาคมชาวไร่อ้อยเขต 7 ได้รับประโยชน์จากหมู่บ้านนี้มีไฉนเลย จึงควรเสียสละบริจาคเงินเพื่อช่วยให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านนี้ยิ่งขึ้น สำหรับ กพม. หมู่บ้านวังน้ำเขียวได้เสนอแนะว่า รัฐบาลควรเพิ่มงบประมาณเพื่อการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านนี้ให้มากขึ้น เพราะในปัจจุบันราษฎรในหมู่บ้านได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่แล้ว

2. ระยะเวลาเข้ารับนิคมขอรับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านของพัฒนากรสั้นเกินไป ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาเฉพาะหมู่บ้านหนองกร่างเท่านั้น หมู่บ้านวังน้ำเขียวมิได้ประสบปัญหาเช่นว่านี้ กล่าวคือ ในหมู่บ้านหนองกร่างเมื่อพัฒนากรเข้ามาดำเนินงานในหมู่บ้าน พอที่จะคุ้นเคยกับราษฎรในหมู่บ้านก็มักจะถูกย้ายไปประจำตำบลอื่น ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่องเป็นผลให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนไม่คืบหน้าเท่าที่ควร กพม. หมู่บ้านหนองกร่างจึงได้เสนอทางแก้ไขด้วยการให้พัฒนากรได้มีโอกาสเข้ารับนิคมขอหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านเป็นเวลานานพอควร

3. ปัญหาการขาดประสานยังไม่ทั่วถึง ปัญหานี้มีผลต่อการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังน้ำเขียวเท่านั้น กล่าวคือ ราษฎรในหมู่บ้านวังน้ำเขียวเกือบทั้งหมดมีอาชีพในการทำ-

ไร้อยู่และทำนา ตลอดจนปลูกพืชหมุนเวียนต่าง ๆ ฉะนั้น จึงมีความต้องการน้ำเพื่อใช้ในการเพาะปลูกมาก แต่ปัจจุบันระบบการชลประทานในหมู่บ้านยังมีไม่ถึง ทำให้ราษฎรบางส่วนไม่สามารถเพาะปลูกให้โดยลดี จึงทำให้ความสามารถที่จะร่วมมือในโครงการพัฒนาชุมชนไม่มากเท่าที่ควร กพม. หมู่บ้านนี้ได้ขอเสนอแนะว่า สมควร เร่งขุดลอกคูคลองส่งน้ำให้ใช้การได้และทั่วถึง ตลอดจนควรมีการประสานงานกันระหว่างราษฎรผู้นำและเจ้าหน้าที่ชลประทานในการปล่อยน้ำให้เข้าไร่นาราษฎรให้ตรงกับระยะเวลาที่ราษฎรต้องการ

สำหรับหมู่บ้านวังน้ำเขียว มีข้อสังเกตว่ามี กพม. ถึง 3 คนมีความเห็นว่าการพัฒนาชุมชนที่ทำอยู่ในหมู่บ้านไม่มีปัญหาอะไร การดำเนินงานเป็นไปด้วยดี กพม. ทั้ง 3 คนนี้อาจพิจารณาจากการดำเนินงานของพัฒนากรที่รับผิดชอบโครงการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเข้ากับราษฎรได้ดี และคลุกคลีกับราษฎรมาเป็นเวลาหลายปี ทำให้ กพม. เกิดความคุ้นเคยและมองเห็นว่าการดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น ไม่มีปัญหาอันใด

ตารางที่ 5.20 ก.

ปัญหาในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในทัศนะ กพม.

หมู่บ้านหนองกร่าง			
ปัญหา	คำตอบ	ข้อเสนอแนะแก้ไข	คำตอบ
งบประมาณจากรัฐไม่เพียงพอ	5	ขอความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น	4
ระยะเวลาที่พัฒนากรอยู่ประจำน้อยไป	3	ให้พัฒนากรอยู่ประจำนานขึ้น	3
กลุ่มผลประโยชน์ให้ความร่วมมือไม่เพียงพอ	1	ขอความร่วมมือจากกลุ่มผลประโยชน์	1
จำนวน กพม.	9		

ตารางที่ 5.20 ข.

ปัญหาในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในทัศนะ กพม.

หมู่บ้านวังน้ำเขียว			
ปัญหา	คำตอบ	ข้อเสนอแนะแก้ไข	คำตอบ
งบประมาณจากรัฐไม่เพียงพอ	4	ขอให้รัฐช่วยมากขึ้น	4
การชลประทานยังไม่ทั่วถึง	1	ขุดคลองส่งน้ำ	1
ไม่มีปัญหา	3	-	
จำนวน กพม.	8		

สภาพของหมู่บ้านภายหลังเปิดเป็นเขตพัฒนาชุมชน

คำถามในส่วนนี้แบ่งเป็นคำถามปิดและเปิด วัตถุประสงค์ต้องการให้ กพม. แสดงความคิดเห็นโดยเปรียบเทียบสภาพของหมู่บ้านก่อนเปิดเป็นเขตพัฒนาชุมชน กับภายหลังที่เปิดเป็นเขตพัฒนาชุมชนแล้ว ว่ามีความแตกต่างกันประการใด โดยให้ตอบคำถามตามที่กำหนดไว้

จากการสัมภาษณ์ (ตารางที่ 5.21) กพม. ทั้งสองหมู่บ้านเห็นพ้องกันว่าภายหลังที่หมู่บ้านเปิดเป็นเขตพัฒนาชุมชนแล้ว รายได้ของประชาชน ความร่วมมือของประชาชน โอกาสประกอบอาชีพ สุขภาพอนามัย การจัดการศึกษาและโอกาสศึกษาของประชาชนมีมากขึ้น หรือดีขึ้นกว่าสมัยที่ยังมิได้เปิดเป็นเขตพัฒนาชุมชน

ส่วนความช่วยเหลือจากทางราชการนั้น กพม. หมู่บ้านหนองกร่างมีความเห็นว่าทางราชการช่วยเหลือหมู่บ้านตนน้อยลง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะฐานะเศรษฐกิจของหมู่บ้านดีแล้วก็ได้ สำหรับ กพม. หมู่บ้านวังน้ำเขียวนั้น ส่วนใหญ่ให้คำตอบว่าทางราชการให้ความช่วยเหลือมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะต้องการพัฒนาให้มีความเจริญยิ่งขึ้นไปอีก

สำหรับการขอความร่วมมือจากประชาชนเรื่องแรงงานนั้น กทม. ส่วนใหญ่ของทั้งสองหมู่บ้านบอกว่ามีมากขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะมีโครงการพัฒนาชุมชนมากขึ้นนั่นเอง (ตารางที่ 5.21)

ตารางที่ 5.21

เปรียบเทียบสภาพหมู่บ้านก่อนเปิดและหลังเปิดเขตพัฒนาชุมชน

สภาพหมู่บ้าน/ประชาชน หลังเปิดเขตพัฒนาชุมชน	หมู่บ้านหนองกร่าง				หมู่บ้านวังน้ำเขียว			
	ดีขึ้น/ มากขึ้น	เหมือน/ เดิม	เลว- ลง	รวม	ดีขึ้น/ มากขึ้น	เหมือน/ เดิม	เลว- ลง	รวม
รายได้ของประชาชน	9	-	-	9	8	-	-	8
ความร่วมมือของประชาชน	9	-	-	9	8	-	-	8
ความช่วยเหลือของทาง- ราชการ	3	1	5	9	7	-	1	8
การขอแรงงานจากประชาชน	7	-	2	9	7	-	1	8
โอกาสประกอบอาชีพของ ประชาชน	9	-	-	9	8	-	-	8
สุขภาพอนามัยของประชาชน	9	-	-	9	8	-	-	8
การจัดการศึกษาและโอกาส ศึกษาของประชาชน	9	-	-	9	8	-	-	8
จำนวน กทม.	9				8			

ในส่วนที่เป็นคำถามเปิดเกี่ยวกับสภาพและความเจริญของหมู่บ้านนั้น กทม. ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หมู่บ้านเจริญขึ้นจากการพัฒนาชุมชน สำหรับหมู่บ้านวังน้ำเขียวมีคำตอบแยกเป็นหลายอย่าง แต่อาจสรุปได้ว่า กทม. ทุกคนเห็นว่าเมื่อเปิดเขตพัฒนาชุมชนแล้วหมู่บ้านเจริญ-

ชั้น ส่วน กทม. หมู่บ้านหนองกร่างนั้นมี 2 รายที่คิดว่า การที่หมู่บ้านเจริญขึ้นเพราะราษฎรร่วมมือกันเอง มีใจเพราะการพัฒนาชุมชน ที่เป็นคั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำในหมู่บ้านนี้มีใจโครงการพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ซึ่งราษฎรมีรายได้สูงอยู่แล้ว โครงการที่จัดทำเป็นโครงการเสริมให้ราษฎรอยู่ดีกินดีขึ้นไปอีก โดยเหตุนี้ กทม. บางท่านจึงคิดว่าแม้มันไม่มีโครงการพัฒนาชุมชนชาวบ้านก็อาจพัฒนาขึ้นมาเช่นปัจจุบันได้ (ตารางที่ 5.22)

กล่าวโดยสรุป กทม. ทั้งสองหมู่บ้านมีความเห็นว่า โครงการพัฒนาชุมชนที่จัดทำในหมู่บ้านเป็นโครงการที่มีประโยชน์และนำความเจริญมาสู่หมู่บ้าน ประชาชนโดยทั่วไปให้ความสนใจ ร่วมมือ และเข้าใจลักษณะงานพัฒนาชุมชนดีพอ การขอความร่วมมือจากราษฎรไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่ราษฎรแต่อย่างใด ราษฎรมีความสามารถจะช่วยเหลือได้ สำหรับโครงการพัฒนาชุมชนที่จัดในแต่ละหมู่บ้านนั้น มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะความต้องการของหมู่บ้าน กล่าวคือหมู่บ้านหนองกร่างเป็นโครงการเกี่ยวกับการสุขภาพและการอนามัยเป็นส่วนใหญ่ การอาชีพมีน้อย เพราะราษฎรมีรายได้และฐานะดีอยู่แล้ว ส่วนหมู่บ้านวังน้ำเขียวราษฎรอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่า โครงการพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่เป็นโครงการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ราษฎร เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม กทม. ทั้งสองหมู่บ้านก็ยังมีความเห็นว่า ภายหลังเปิดเป็นเขตพัฒนาชุมชนแล้วสภาพของหมู่บ้านเจริญขึ้นทุกวิถีทาง

ตารางที่ 5.22

สภาพและความเจริญของหมู่บ้านหลังเปิดเขตพัฒนาชุมชน
ในความเห็นของ กทม.

ความเห็นของ กทม.	หนองกร่าง	วังน้ำเขียว
	คำตอบ	คำตอบ
หมู่บ้านเจริญขึ้นทุกอย่าง	7	4
หากไม่เปิดเขตพัฒนา ก็เจริญเท่าปัจจุบัน	2	-
การคมนาคมและการทำมาหากินสะดวก	4	5
โอกาสศึกษาและประชาชนมีความรู้มากขึ้น	3	3
จำนวน กทม.	9	8